

Lepote Starega vrha in tamkajšnjih smučarskih terenov so že pred zadnjo svetovno vojno — nekako pred dobrimi štiridesetimi leti — pričeli spoznavati takratni prvi loški smučarji — zanesenjaki. Pravzaprav je Stari vrh za smučarjio odkril dr. J. Prešeren, predstojnik mestnega sodišča, ki je poznal vse kottičke loškega hribovja.

Med prvimi, ki so tod smučali, so bili: učitelj Janko Sicherl, knjigovodja Jože Celjar, dentist Lužar in Hafnerjev Feliks. Nameravali so postaviti manjšo kočio in so že kupili svet, vendar je njihove dobre načrte preprečila vojna.

K odkrivanju lepote teh krajev so pripomogli tudi izletji loških naraščajnikov pod vodstvom njihovega neutrudljivega vzgojitelja, učitelja Rudolfa Horvata na Grebljico, širšo ravnino na vzhodnem pobočju Starega vrha, kjer so tik pred vojno proslavljali prvi maj.

Seme, ki je bilo zasejano, je bogato obrodilo, saj so mladi loški smučarji, združeni v svoji sekciji pri telovadnem društvu Sokol, nadaljevali pobude svojih vzornikov takoj po svobodi. Tudi mile zime v dolini, kjer se je sneg obdržal komaj nekaj tednov, so dale povod, da so se zatekli v višje, osojne lege. Shajali so se pri kmetu Demšarju, po domače Žgajnarju, v vasi Zapreval, kjer so našli zavetje v prostorni »hiši«, se sušili ob kmečki peči in imeli poleg domače postrežbe na voljo tudi nekaj ležišč v sobah na podstrešju. Smučali so in »štanfali« po vsem severnem pobočju Starega vrha od decembra do aprila in prirejali tekmovanja. Če je bil dan prekratek, so se dričali po finem pršiču še ob lunini svetlobi in uživali čarobnost tihe, lesketajoče se narave. Gor so v glavnem prihajali s kolesi po dolini Luše do Starmana ali Gašperja, potem pa dobro uro peš mimo Sv. Valentina do »baze« pri Žgajnarju.

Ker je bilo teh smučarjev vedno več, je v vasi, vsaj kar se prenočevanja tiče, postalo pretesno. Ko jim je Fizikturna zveza Slovenije jeseni leta 1949 dodelila nekaj dotacije za obnovo skakalnice v Vincarjih, so se odločili, da si s prostovoljnim delom zgradijo kočio, hkrati obnovijo skakalnico, dodeljeni denar pa porabijo kot začetni kapital pri nabavi materiala za kočio.

Skrb za gradnjo je prevzel 11-članski gradbeni odbor, kateremu je predsedoval Urh Kalan. On in polovica članov tega odbora je izhajala iz tiste generacije mla-

dine, ki sta jo vzgajala učitelja Horvat in Sicherl.

Nato so takoj pričeli. Nekaj tednov starega leta in oba zimska meseca novega leta je poteklo pri pripravljanju materiala in orodja ter pri nabiralni akciji za manjkajoča sredstva. V prvih letih po vojni je bilo namreč zelo težko za material, zlasti za gradbeni. Zato so se tudi odločili za montažno konstrukcijo kočie, ki jo je po izjemni odobritvi centrale v Ljubljani izdelal loški obrat Gradisa za 178.000 starih dinarjev. Določili so tudi prostor, za katerega so pravzaprav že dolgo vedeli in gojili tiho željo. To je mala ravnina pod gozdičkom nad Grebljico, imenovana »Kopišče«, odkoder je čudovit razgled od Ratitovca preko Karavank in Kamniških Alp tja do Tošča. Pod tem prostorčkom so se začele tiste lepe košeninice brez skal, ki so kar vabile, da se s smučmi spustiš po njih. Zemljišče v velikosti 2,46 ha, v katastru občine Podvrh vnešeno kot pašnik, jim je brezplačno dodelila v uporabo agrarna komisija pri OLO Kranj.

S prvo prostovoljno akcijo na terenu so pričeli že 26. marca 1950. Zima je takrat tudi v višinah že popustila in vojaška cesta, ki pelje od Škofje Loke mimo Zaprevala (17 km) do Blegoša, je bila skoraj že kopna. Tisti dan so do Žgajnarja, kjer je bilo skladišče, prepeljali orodje in strešno ter navadno opeko. Dne 16. aprila pa je steklo tudi že prvo delo na gradbišču. Postavili so skladiščno lopo, uredili novo, okrog 100 metrov dolgo kolovozno pot in pričeli z izkopji. Če na hitro prelistamo dnevnik gradnje, bo zanimivih nekaj datumov in kratkih zapisov:

— 30. 4. in 1. 5.: izkop temeljev — 24. udarnikov — proslavili prvi maj s kresom na gradbišču;

Udeleženci prvega udarniškega dela 16. IV. 1950 na gradbišču kočie na Starem vrhu

Udarniško delo pri pokrivanju koče na Starem vrhu

— 30. maj: pričetek zidanja temeljev, rezervoarja za vodo in greznice;

— 10. junij: temelji in plošča nad kletjo končani;

— 20. junij: Gradisovi tesarji pričeli s postavljanjem montažnih elementov in ostrešja;

— 23. junija: pokrivanje koče z betonskimi strešniki in postavljanje lesene terase — 27 udarnikov;

— 13. avgusta: izkop odtokov, notranja dela, nasipavanje terena — 76 udarnikov.

Načrt za kočo, ki ima tloris 13×10 m, so napravili smučarji sami (Kalan, Vodopivec in Masterl). Imela je jedilnico s kmečko pečjo in 40 sedeži, kuhinjo, skupno ležišče in 2 sobi za 32 prenočišč, sobo za oskrbnika, pomožne prostore, prostorno klet in večjo, proti severu postavljeno razgledno teraso.

Gradnja z opremo je stala okrog 850.000 S dinarjev. Stroške so krili s prvo in dodatno dotacijo Fizikalne zveze (600.000), s prispevkij loških podjetij in podporo MLO (105.000), razliko pa je poravnalo matično telovadno društvo. V teh zneskih pa ni všteta vrednost prostovoljnega in brezplačnega dela članov društva, ki so ga v času obnove naše domovine imenovali — udarniško delo. Po razpoložljivi in točni evidenci je pri gradnji sodelovalo 82 članov društva, ki so pri tem opravili okrog 7.000 prostovoljnih ur. Največ so jih opravili: Urh Kalan 470, Lojze Vodopivec 392, Stane Grundner 310, Tone Zakotnik 281, Gašper Zakotnik 272, Aci Leben 210. Kako množična je bila ta akcija, pove tudi podatek, da je neko nedeljo v maju pomagalo pri prenosu materiala tudi 40 vojakov loškega garnizona, šolarji višjih razredov bližnjih osnovnih šol Javorje in Sv. Lenart pa so pri prenosu strešnikov iz vasi do koče opravili 310 ur.

Večkrat je pri delu pomagal tudi predsednik društva Adolf Gerjol, gradnje pa se je udeležil tudi takratni predsednik Mestnega ljudskega odbora Ivan Brodar. Vse to je še posebej vzpodbudno vplivalo na graditelje, ki so delali skoraj vse nedelje, pa tudi med tednom od aprila do septembra, ne glede na slabo vreme ali poletno vročino in bili kos težavam, ki so se sproti pojavljale. In česa so bili pri delu deležni? Za malico so jim prinesli mošt in domač kruh, za kosilo pa krompirjev golaž ali koruzne žgance z mlekom. Pivo iz sodčka so takrat dobili le včasih za priboljšek, ob likofu pa so za dobro voljo potegnili tudi malo znanega starovrškega »peškovca« (češnjevca) in vse garanje je bilo na mah pozabljeno. Imeli so tudi svojo »himno«, ki je govorila o vremenskih poročilih, ki so malokdaj uganila, in se končavala z: »... kakšno vrem'ce jutri bo, al' bo lepo al' grdo?«

Prevoze je s tovornjakom Megrada prav tako udarniško opravljal Tone Rupnik, plačali so samo gorivo in obrabo vozila. Od vasi do gradbišča pa je večji del materiala spravljaj z vprego kmet Žgajnar, ki jim je nudil tudi vsestransko pomoč, da je gradnja tako dobro napredovala. Da bi čim več prihranili, so člani znosili vreče cementa na nosilih kar naravnost po stezi iz vasi na 200 metrov višje ležeče gradbišče. Pri sami gradnji je pomagal samo en plačan delavec, in sicer vestni in pridni Boštj iz Podvrha, ki je tudi nakopal ves pesek za temelje pod Koprivnikom.

Na koncu napornih del so dočakali tudi svoj veliki praznik. Pet mesecev kasneje, ko so zasadili prvo lopato, i. s. 17. septembra 1950, je bila slavnostna otvoritev popolnoma dograjene in opremljene smučarske postojanke, ki so jo poimenovali kar za Loško kočo. Po slavnostnem govoru predsednika društva Adolfa Gerjola je kočo uradno odprl predsednik MLO Ivan Brodar in izročil ključ od koče loškim smučarjem, ki so za opravljene prostovoljne ure dobili pismena priznanja. Tisti poznopoletni dan je bil prekretek, da bi bilo lahko izraženo vse veselje in razpoloženje. Rajali so smučarji z domačini iz bližnjih hribovskih vasi in z drugimi Škofjeločani, ki so prišli pogledat prvo po vojni zgrajeno gorsko postojanko v loških hribih. Požgani koči na sosednjem Ratitovu in Lubniku so takrat ravno začeli obnavljati.

Čeprav je bilo mišljeno, da bodo smučarji uporabljali kočo samo za svoje članke društva, da bodo ob tekmovanjih, tre-

ningih, izletih in drugih prireditvah imeli v njej zavetje, prenočišče in možnost kuhanja, je bila koča zaradi velikega zanimanja od otvoritve dalje redno oskrbovana. Obisk postojanke je stalno rastel, prihajali pa so tudi planinci in turisti v letni sezoni. Privabile so jih lepote novo odkritih krajev in znova so se radi vračali.

Koča stoji na višini 1.102 m, in sicer v osrednjem delu škofjeloškega pogorja, katerega pisatelj dr. Tavčar ni zaman ovekovečil v svojih delih, saj je težko najti bolj razgiban in pisan gorski svet, kot ga je narava razgrnila tod okoli. Večina obiskovalcev se je povzpela vsaj na 20 minut oddaljeni Stari vrh (1.205 m), od koder se jim je nudil še obsežnejši razgled, precej pa se jih je odločilo za dveinpolurni izlet čez Črni kal na Blegoš (1.562 m). Tudi sosednji Lubnik (1.027 m) jih je privabil, da so ga obiskali (2 uri) in sestopili v Škofjo Loko.

Po otvoritvi smučarji niso mirovali. Najprej so v kočo iz vasi napeljali elektriko, leto kasneje so postavili telefonsko linijo iz Javorij, tretje leto pa so prvotno razgledno teraso preuredili v pokrito verando z 32 sedeži in tako povečali kapaciteto koče. Hkrati so zgradili večjo teraso na vzhodni strani koče, ki jim je slu-

žila za prireditve, zabavo in sončenje. Pod streho so usposobili skupno ležišče za 12 oseb. Ker je najbližji izvir pitne vode skoraj 100 metrov nižje od koče, so sezidali dva rezervoarja, in to: manjšega s črpalko ob izviru, večjega pa v bregu nad postojanko. Nekaj let pozneje so od obstoječe ceste Javorje—Četena ravan—Zapreval s Prevala zgradili dobrih 600 metrov dolg cestni odcep do koče. Tako je bila olajšana preskrba koče in omogočen dostop obiskovalcev z motornimi vozili. Skoraj vse navedeno delo, razen izrazito strokovnega, so prostovoljno opravili člani društva. S takim delom se je tudi vedno bolj krepila članska zavest, disciplina in predanost smučarskemu športu. Ker je obseg dejavnosti, tako iz športnega kot tudi iz gospodarskega vidika zelo narasel, so se smučarji kot sekcija odcepili od matičnega telovadnega društva in ustanovili svoj klub.

Načrti smučarjev pa so bili še večji. Namerovali so postaviti postopoma novo zidano kočo, zavedajoč se, da je obstoječa postavljena kot montažni provizorij in da postaja iz leta v leto pretesna. V ta namen so že leta 1966 sezidali temelje s ploščo za vzhodno polovico smučarskega doma. V kletnih prostorih so namestili sanitarije in klubsko sobo. Kredit za to grad-

Loška koča na Starem vrhu (1102 m) v letu 1955

njo (25.000 ND) je dala Gorenjska kreditna banka. Ker nihče za to ni hotel dati garancije, sta morala menico podpisati na svoje ime predsednik kluba Igor Šink in tajnik Urh Kalan. Denar so uporabili za nabavo materiala in prevoze, delo pa so kot doslej opravili brezplačno člani kluba. Žal pa jim gradnje iz objektivnih razlogov ni uspelo nadaljevati.

V tistih letih so nameravali od planote pod kočo potegniti na vrh smučarsko vlečnico. Pripravili so načrte in naredili presek skozi smrekov gozd na zgornjo planoto, vendar do gradnje ni prišlo, ker klub ni bil kreditno sposoben za tako veliko investicijo. Uspelo pa jim je s čiščenjem terena in s presekami pripraviti več kvalitetnih smučarskih prog, ki so potekale od vrha mimo koče do vasi. Zaradi izrednih snežnih pogojev, raznovrstnih terenov in kvalitetnih tekmovanj je v tistem času postal Stari vrh že tako znan, da so ga proglasili za bodoči smučarsko-rekreacijski center občine.

Še par besed o oskrbnikih, od katerih je odvisno dobro delovanje koče. V vseh preteklih letih jih je bilo osem. Od vestnih in prizadevnih je omeniti že prvega, Vencija Peternelja z Murav, ki je tudi že sodeloval pri gradnji. Sledili so mu člani kluba Lojze Stanonik in Albinca z možem Francem iz Volče. Pohvaliti je treba zakonca Toneta in Vido Mohar ter Janeza Štrbenca z ženo, ki so se trudili, da so bili obiskovalci, kljub skromnim možnostim glede prostorov in kapacitete kuhinje, zadovoljni. Z ostalimi pa je imel gospodarski odbor manjše ali večje težave, saj so klubu povzročali primanjkljaje pri materialu in s slabim oskrbovanjem škodovali ugledu koče. Ker klub ni mogel več dobiti ustreznega oskrbnika, je nazadnje dal kočo v najem.

V Loški koči so zlasti med zimskimi počitnicami prirejali raznovrstne smučarske tečaje, katerih so se predvsem udele-

ževali mladinci kluba, gimnazijska mladina in učenci poklicnih šol. Prišli pa so tudi tržaški študentje. Vsem so ostali zimski dnevi tam gori v najlepših mladostnih spominih.

Sčasoma je pričel zimski obisk Starega vrha upadati. Novozgrajene žičnice na Voglu, Kranjski gori, Zelenici, Krvavcu in drugod so množico smučarjev pritegnile k sebi. Svoje mesto med znanimi gorenjskimi smučišči, ki ga je za nekaj let izgubil, je Stari vrh dobil spet nazaj, ko je decembra 1970 stekla iz doline do koče dvosedežna krožna žičnica, na vrh pa je smučarje potegnila vlečnica s spodnjo postajo ob blegoški cesti. Obe napravi je zgradilo podjetje »Transturist«, ki od takrat dalje tudi upravlja Loško kočo. To postojanko ob zgornji postaji sedežnice so preuredili toliko, da so podrlj stene spalnic in tako pridobili širši gostinski prostor. Za sedaj pa ni pričakovati, da bi na mestu dosedanje koče postavili zidan objekt večje kapacitete, kot je bilo v načrtu. V poletnem času je koča zasilno oskrbovana in še vedno nudi zavetišče izletnikom, ki se podajo po »loški planinski poti« ali po »gorenjski partizanski poti«, ki poteka tod mimo.

Tako bo koča dočakala svoj skromni, a pomembni jubilej — petindvajset let obstoja. Načel jo je že zob časa in nihče več je ne obnavlja. Sicer pa je to za lesen, montažni objekt, postavljen na taki višini s težjimi vremenskimi prilikami, lepa starost. Do sedaj je nudila zavetje in veliko lepih, nepozabnih doživetij tisočerm in tisočerm narave željnim obiskovalcem. Združila je loške smučarje v velik in močan, delavoljen kolektiv. Brez njih in koče danes ne bi bilo povsod znana smučarskega centra na Starem vrhu.

Opomba: Po arhivu Smučarskega kluba in pripovedovanju nekdanjega gospodarja koče Urha Kalana priredil F. P.

POLDETU POLENCU V SLOVO

Škofjeločani so nepričakovano izgubili svojega najpomembnejšega gledališkega delavca in pevca povojnih let. Te skromne vrstice ne morejo zaobseči vsega njegovega raznovrstnega dela, zato naj bodo le prispevek k ohranitvi spomina nanj.

Rojen je bil 14. novembra 1912 v Puštalu pri Škofji Loki, in ker skromna bajta ni mogla preživljati dveh študentov, se je mladoleten zaposlil kot občinski

sluga občine Zminec. Leta 1932 se je zaposlil v tovarni Sešir kot delavec in tu delal do septembra 1941. O tem delu svojega življenja je sam zapisal: »V Seširju sem prišel prvič v stik z delavskim socialnim gibanjem. Včlanjen sem bil v klub krščanskih socialistov in tu ves čas sodeloval kot predsednik, odbornik ali zaupnik. Z nastopom okupacije sem po nasvetu vodstva in svojih kolegov jeseni 1941 ostal doma, da tako nisem prišel v